

НАРАТИВНА СТРАТЕГІЯ РОМАНУ МАРІ-ФРАНС КЛЕР «П'ЯТЬ МАЙОРЦІВ ДЛЯ МОГО НЕЗНАЙОМЦЯ»

Наталія Яцків

кандидат філологічних наук, професор

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

nataliia.yatskiv@pnu.edu.ua

Роман французької письменниці Марі-Франс Клер, який нещодавно вийшов в українському перекладі Яни Вестель у співпраці з Маркіяном Перетятком у видавництві «Дух і Літера», привертає увагу не тільки своєю тематикою – повернення історичної справедливості через реабілітацію невинно страчених українців російськими загарбниками ще у часи колективізації, упізнання далеких родичів через родинні символи та реліквії, але й використання авторкою різних наративних прийомів для увиразнення психо-емоційного впливу на читача, для естетичного довершення художньої тканини твору. Частково проблема наративної структури розглядалася у попередній розвідці, зокрема в аналізі хронотопу та інтертекстуальних елементів для відновлення історичної пам'яті, чим і зумовлена своєрідна композиція роману, «яка формується як мозаїка різних наративних елементів, що допомагають відтворити рух до самопізнання головної героїні, усвідомлення її власного «Я» [1, с.144]. Проте така ускладнена структура вимагає детальнішого висвітлення.

Під наративною стратегією розуміємо «сукупність наративних процедур, яких дотримуються, або наративних засобів, що використовуються для досягнення певної мети репрезентації наративу» [2, с.79], отже, своєрідну наративну техніку конструювання тексту, спосіб компоновання цілісної оповіді. Насамперед, варто зауважити, що в основа сюжетної тканини роману М.-Ф. Клер будується на власному досвіді авторки, точніше історії її родини. «Біографічна ситуація», а саме еміграція предків письменниці до Франції, травматичне минуле родини викликане вимушеним розривом з рідними, втрата Батьківщини, соціокультурна адаптація в іншій країні, відчуття емігранта – цей особистий досвід допомагає конструювати наратив, керуючись автобіографічною пам'яттю, яка відновлює мотивовані зв'язки між розрізненими, фрагментарними подіями досвіду, перетворюючи їх на логічну послідовність. Саме такий підхід став підґрунтям наративної теорії ідентичності [3, с.122]. Однак, на відміну від традиційного для автобіографічного жанру гомодієгетичного наратора, М.-Ф. Клер ховається за головним персонажем роману – Наталі, таким чином дистанціюючись від історії власної родини і розширюючи смислове поле для залучення подій та соціокультурного досвіду багатьох емігрантів. Тому «біографічна ситуація» набуває форми «персонажної наративної ситуації», коли події моделюються прихованим гетеродієгетичним наратором.

Часові події роману охоплюють один місяць відпочинку Наталі з онуками в орендованому будинку на півдні Франції, однак фокус зображення спрямований не на реальний час, а на відновлення історичної пам'яті, тому реальні події життя родини служать зв'язними елементами для розповіді про минуле. Відпочинок з онуками бабуся Наталі використовує для того, щоб розказати їм про родину, а

заразом, і пригадати своє дитинство, розгадати таємниці минулого, про які у родині не було прийнято говорити. Важливо, що цей відпочинок припадає на літо 2014, період бурхливих подій в Україні, до яких Наталі, здавалося б, не має стосунку, але які чомусь хвилюють і спонукають до пошуку відповідей на численні питання. Отож часові маркери роману розширюються і формують багаторівневий хронотоп: реальний час, спогади про дитинство, історичний час, реконструкція подій минулого, подій, які вплинули на життя родини. Наративна стратегія фокусується на пошуку власної ідентичності, на усвідомленні свого коріння, на формуванні цілісності індивіда, що об'єднує у собі свідоме і несвідоме. Травматичне минуле родини, про яке поколіннями замовчували, нагадує про таємниці і спонукає до їх розгадування.

Наративний конфлікт, відповідно до ключової «глобальної теми» наративу, фокусується на перипетіях усвідомлення власної ідентичності. Загрозливі події в українському Донбасі спонукали до глибшого занурення в українську історію, до знайомства з архівами, до відкриття жахливої трагедії українського народу, репресій, голодомору. Наративна структура збагачується інтертекстуальними та інтермедіальними елементами, Наталі вивчає архівні документальні фільми, спогади сучасників, дослідження істориків, посилає запити в українські архівні фонди, щоб знайти своїх родичів. До глибоких роздумів та самоідентифікації спонукає також «Лідина книга», спогади матері, які Наталі читає болісно, частинами, бо вони ятять рану втрати, пробуджують усвідомлення. Знайомство з киянкою Людмилою, її фото з Майдану та листування допомагають краще зрозуміти українців, відчуті у собі причетність до цієї нації, перестати боятися чи соромитися, а співпереживати й гордитися тим національним піднесенням, яке охопило далеких співвітчизників у їхньому прагненні воз'єднання з Європою. Ключова переоцінка цінностей слідує за жахливим відкриттям трагедії, яка спіткала родину, а саме упізнання останків невинно страченого дідусевого брата Костянтина через донос сусіда. Наталі вдалося це упізнання завдяки сімейним реліквіям, які дбайливо зберігали у родині – вишитому рушнику, який колись подарувала Зиновію старша сестра. Той самий орнамент впізнала Наталі на вишитій сорочці молодого хлопця, закатованого у Вінницькій в'язниці. У підсумку нового трактування набуває назва твору, яка об'єднує фактуальний чи фікціональний та реальний плани наративу: п'ять майорців, за якими так дбайливо доглядали онуки Наталі, призначені для невідомого Костянтина, для відновлення історичної справедливості, для усвідомлення того, що «я остання, серед нині живих, хто може засвідчити вбивство Костянтина радянським режимом» [4, с.237]. На жаль, звірства, які чинили на українській землі радянсько-російські пропагандисти енкаведисти, не закінчилися, вони продовжуються через десятиліття під новими лозунгами.

Список літератури:

1. Яцків Н.Я., Цюпа Л.В. Образ Дому у романі Марі-Франс Клер «П'ять майорців для мого незнайомця» *Закарпатські філологічні студії*, 2021. *Bun.17. T.2*, С.143-148. DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.17-2.27>
2. Ткачук О.М. Наратологічний словник. Тернопіль: Астон, 2002. 173 с.

3. Лівицька І. А. До питання наративної ідентичності у світлі феноменології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 2020. Т. 31 (70) № 1 Ч. 3. С.121-125. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-3/21>
4. Клер М.-Ф. П'ять майорців для мого незнайомця / пер. з французької Я.Вестель та М.Перетятка. Київ: Дух і літера, 2021. 256 с.